

סוראל והבטיחות הלאומי

מאמרו של פרופ' יחזקאל דרור ("אסטרטגיה רבתי לעידן של 'בין שלום למלחמה'", "מערכות" 377, יוני 2001) נשען, לדעת סא"ל (מיל') אלכסנדר סלע, על תיאוריות אקדמיות, שמעולם לא הועמדו במבחן המציאות, ואשר בדיקתן מחייבת זמן רב. להלן הוא מציג ראייה אסטרטגית אלטרנטיבית לביטחון ישראל, שהיא, לדעתו, רלוונטית יותר

סא"ל (מיל') אלכסנדר סלע

איבדה ישראל את מעמדה כ"מגינת העולם החופשי", אך לעומת זאת היא נהנתה מהעובדה שכל לקוחותיה לשעבר של ברית-המועצות בעולם הערבי ניצבו בפני דילמה לא פשוטה: להסתופף תחת המטרייה האמריקנית ולהתמתן, או לדבוק בעמדות הישנות ולהישאר ללא פטרון.

סוריה, למשל, העדיפה שלא לעשות את דרכה של מצרים לעבר המטרייה האמריקנית ונותרה דבקה בדרכה הקיצונית. דרך זה פגעה מאוד בעוצמתה של סוריה, שכן רוסיה, יורשתה של ברית-המועצות, הפסיקה לשלוח לה שפע של נשק מתקדם בחינם. היום צריכה סוריה לשלם תמורת כל נשק שהיא קונה, וקופתה, כידוע, ריקה.

לקוח חשוב אחר של ברית-המועצות - עיראק - שסיכן מאוד את ביטחונה של ישראל, סירב אף הוא להיות חלק מהמערך האמריקני במזרח התיכון, ולאחר שהוא גם סיכן את האינטרסים של ארצות-הברית, רוסקה עוצמתו הצבאית במלחמת המפרץ.

מצרים, לעומת זאת, שהפכה לאחת מבעלות בריתה החשובות ביותר של ארצות-הברית באיזור, אומנם ממשיכה לנקוט לשון עוינת כלפי ישראל, אך בפרקטיקה היום-יומית היא מטילה את כל כובד משקלה להחזרת היציבות האזורית. במילים אחרות, התפרקותה

פרופ' דרור ראשיתה של מזימה לסילוקם למדינה הפלסטינית.

ברצוני להציג כאן בקצרה ראייה אסטרטגית אלטרנטיבית לביטחון ישראל.

תיאוריית שלושת המעגלים

הביטחון הלאומי של ישראל מושפע משלושה מעגלים, הנושקים זה לזה ומקרינים זה על זה: המעגל הבינלאומי, המעגל האזורי והמעגל הפנימי של יחסי צבא, כלכלה וחברה בתוך מדינת ישראל.

האירוע הדרמטי ביותר של השנים האחרונות, שהשפיע באופן הבולט ביותר על ביטחונה של ישראל, הוא הפיכתה של ארצות-הברית למעצמת העל היחידה בעולם

המעגל הבינלאומי

האירוע הדרמטי ביותר של השנים האחרונות, שהשפיע באופן הבולט ביותר על ביטחונה של ישראל, הוא התמוטטותה של ברית-המועצות והפיכתה של ארצות-הברית למעצמת העל היחידה בעולם. בעקבות זאת

מאמרי זה נכתב בתגובה למאמרו של פרופ' יחזקאל דרור ("אסטרטגיה רבתי לעידן של 'בין שלום למלחמה'", "מערכות" 377, יוני 2001). לדעתי, היקפו הנרחב של המאמר הוא גם חולשתו המרכזית, בבחינת "תפסת מרובה - לא תפסת". 23 הנקודות, הסוקרות את שלל האפשרויות העתידיות, שמות דגש על תיאוריות אקדמיות, שמעולם לא הועמדו במבחן המציאות, ואשר בדיקתן מחייבת זמן רב. המציאות באזורנו היא מאוד דינמית ומעמידה אתגרים, שלא תמיד עולים בקנה אחד עם התיאוריות.

למשל, בסעיף 18, העוסק במדיניות כלפי המיעוטים, כותב פרופ' דרור כי פלשתינים אזרחי ישראל, שלא יהיו מעוניינים בשילוב מלא, הכולל את החובה לשירות לאומי, יוכלו לבחור באזרחות של המדינה הפלסטינית, תוך שישראל תשמור על זכויותיהם כתושבי קבע במדינה.

אולם במציאות העכשווית אין לערבים אזרחי ישראל שום רצון לאבד את מעמדם הנוכחי במדינה, והם יראו בהצעה דוגמת זו שמעלה

של ברית-המועצות מיתנה את המדינות הערביות או החלישה אותן. אולם להתפרקות ברית-המועצות יש גם השלכות שליליות על ישראל – בראש ובראשונה זליגת טכנולוגיות גרעיניות וטיליות מרוסיה למדינות עוינות כאיראן וקודם לכן לעיראק. זהו המחיר הכבד שנאלצת ישראל לשלם על היעלמותו של העולם הדר-קוטבי, שהתאפייני ביציבות רבה ובשמירה קפדנית על סודות הגרעין של המעצמות הגדולות.

המעגל האזורי

האירוע הדרמטי ביותר של השנים האחרונות במעגל הזה הוא תהליך השלום בין ישראל לערבים – תהליך שנעצר בדיוק לפני שנה, עם פרוץ האינתיפאדה השנייה. התהליך הזה לא רק פתח בפני ישראל שערים ברחבי העולם הערבי והמוסלמי, אלא גם שיפר מאוד את מעמדה ואת תדמיתה בקרב ידידותיה המסורתיות במערב. עתה, בעקבות האינתיפאדה, שוב חזרה ישראל שנים רבות לאחור: השלום עם מצרים ועם ירדן מצוי בשפל המדרגה, העולם המוסלמי חזר לעמדתו העוינת הישנה וסילק כמעט את כל הנציגויות הישראליות שנפתחו בתחומי, ואילו מבחינת ידידותיה במערב ישראל היא שוב גורם המסכן את היציבות האזורית ובכך גם את האינטרסים שלהן. החשש הגדול ביותר של המערב הוא שהעימות הנוכחי אינו סוף פסוק, וכי הוא עלול להידרדר לעימות אזורי נרחב – מה שעלול לפגוע בהספקת הנפט מהאזור. חשוב להדגיש: גם בעיצומו של תהליך השלום המשיך הציר האנטי אמריקני במזרח התיכון להיות עוין ביותר ביחס לישראל. אולם כאשר נראה היה שישראל והפלשתינים מצליחים לשים קץ לסכסוך ביניהם, ונציגויות ישראליות נפתחו בצפון אפריקה ובנסיכויות המפרץ, ניטל במידה רבה העוקץ מעמדתן של מדינות קיצוניות כאיראן ועיראק. הסיבה לכך ברורה: איזו עילה יכולה להיות לאיראן בניהול מערכה תעמולתית נגד ישראל, כאשר הפלשתינים מגיעים איתה להסדר

המשביע את רצונם? עכשיו, שנה לאחר פרוץ האינתיפאדה, שוב יכולות איראן ועיראק לחזור לנוסחאות המוכרות מהעבר, השוללות את עצם זכותה של ישראל להתקיים. כאשר הדברים נשמעים ממדינות המפתחות יכולות בלתי קונוונציונליות וטיליות, יש בכך משום איום חמור על עתידה של מדינת ישראל.

המעגל הפנימי

חוסן לאומי כולל הרבה מאוד פרמטרים, כגון עוצמה כלכלית, שוויוניות וסולידריות חברתית, שירות ציבורי נקי כפיים והסכמה לאומית. באחדים מהפרמטרים האלה נמדדת, למרבה הצער, נסיגה עקבית – בעיקר מאז מלחמת יום הכיפורים. הפרמטר הכלכלי הוא היחיד שבו ניכר שיפור עקבי, ואסור שהמשבר הנוכחי יטשטש את התמונה החיובית בעיקרה. במונחים כלכליים ישראל היא מעצמה אזורית, אשר התוצר שלה עולה על זה של כל שכנותיה ביחד, אף שהן עולות עליה עשרות מונים בשטח ובמספרי תושביהן. יתר על כן, הפער הכלכלי בין ישראל לשכנותיה הולך וגדל.

שוויוניות וסולידריות חברתית.

הפערים בחברה הישראלית הם אחד ממקורות החולשה הבולטים ביותר שלה. חברה שבה יש פערי הכנסה גדולים, ואשר הולכת ומתכחשת לערכים של סולידריות חברתית ושל עזרה הדדית, תתקשה לשמור על לכידות בתקופות של משבר. קשה לגייס אנשים למשימות לאומיות, כאשר הרוח הכללית היא שכל אחד צריך לעשות רק לביתו. במילים אחרות: לכמה מוטיבציה ניתן לצפות ממתגייסי שבא ממשפחת מצוקה, ואשר מעולם לא הייתה לו הזדמנות של ממש ללמוד ולממש את הפוטנציאל שלו?

חוסר שוויון נוסף, שמקעקע את עוצמת הצבא והמדינה כבר הרבה מאוד שנים, הוא בין מי שמשרתים לבין מי שפטורים מכך. קשה להעלות על הדעת נושא הרסני יותר למוראל של החיילים מאשר הידיעה שישנם אלפי צעירים

כמותם, שפטורים משירות ללא הצדקה עניינית.

שירות ציבורי נקי כפיים.

מקעקעת את אושיותיה של כל חברה – ובמיוחד חברה במצור הנלחמת על חייה. אנשי ציבור שלוקחים שוחד, מועלים, גונבים וכו' מגבירים את הציניות כלפי המדינה ומוסדותיה ומחזקים את תחושות הייאוש והאכזבה. כל חשיפה של שחיתות מעוררת תגובות בנוסח "בשביל זה אנחנו נלחמים?"

הסכמה לאומית היא מרכיב נוסף

של עוצמה, שאבד לישראל בעקבות מלחמת ששת הימים. דווקא ימים אלה של האינתיפאדה החזירו במידת מה את ההסכמה הלאומית, לאחר שהתברר לישראלים שגם העמדות המתונות ביותר שלהם אינן מקובלות על הצד שכנגד, וכי למעשה אין הוא מסתפק בפחות מחיסול המדינה. אולם ההסכמה הלאומית הנוכחית תיעלם יום אחד לאחר שיתברר שאולי בכל זאת ישנה אופציה כלשהי למשא-ומתן ולהסדר פוליטי. במקרה כזה נהיה עדים לוויכוח הולך ומחריף על ניהול המלחמה בפלשתינים – מעין מהדורה חוזרת למה שראינו במהלך מלחמת לבנון. ההסכמה הלאומית הנוכחית נשענת במידה רבה על תחושת "אין הברירה", וההסכמה הזאת תישאר כל עוד יקפידו הפלשתינים להקנות לישראלים את התחושה שהמלחמה אינה על השטחים אלא על כל ארץ-ישראל.

סיכום

מהדברים שלעיל ברור למדי מה על ישראל לעשות כדי להגביר את ביטחונה הלאומי: לחתור לשלום, לחזק את כלכלתה ואת צבאה, להגביר את השוויוניות בחברה ואת הסולידריות החברתית, למגר את השחיתות ולחזור ולהשיג הסכמה לאומית רחבה ככל האפשר. לרוע המזל קשה לראות את החברה הישראלית מצליחה להגיע להסכמה על דרך פעולה בכל הסעיפים האלה – מה שאינו מבטיח טובות לחוסנו הלאומי בעתיד.

